

срѣтъ Франка
л. 60^в. Статтеи Яна Франка
знайдена в матеріалах
Президіи НТШ.
П.

Горько др. Увен Франко.

Як любитель природи, що мав нагоду різкими расами побувати в різних околицях нашого краю, а скрізь любив придбати не тільки до користі людей, але також до рвими оживленої й неозривленої природи. Особливо в молоді літа в найбільшій мої дитинстві я мав нагоду бачити деякі такі явища, які не кождому доводиться бачити. Так люблячи рибу в місцевій рибі моїого родичного села Ханьків я не раз мав нагоду бачити на її беріа воді чіурі, рірі звірки мехми від звичайного міського чіура, що мимгали в прибережній пори. В озері на мрі під лісом Радичів я мав нагоду бачити не раз воді волоси, горні й білі, звірки тонкі як кінська волосінь, довоти коло 3 дм, винати з води на патшок вони скручувалися на ній спіраліно. Такіх волоси, тільки самі горні я бачив 1869 р. в сусідній селі Звениші Вільній літом у придорожній ороуві Каміарської. Прилипки дуже великою водою в волоса, морі нів метра довоти, з значно крутшою головою й шеш, а в кінці 80-их років мин. століття бачив в околиці Львова в потоці т. зв. Воланки, висше т. зв. Родківського ставу.

В Ханьківі я мав нагоду бачити перабави, що привуть у людські зубав. У моїого брата Захарія боліли зуби за порадою деяких людей він на пасовистку зв. село набурав касіа кішмиці, всинав у мекку того касіа до шески каміної окропом і кад парю того окропу дерорав кілька шилі мце з отвореним ротом, випускаючи з його шилі. Радіа із тою шилію випиліо з рота сім або вісім пербаків, дуже тонкіа, біліа з горними головками шидоворими одном до чвех шилі метрів, які він віділівши окрік побиймав із шески і поклав на столі.

В Ханьківі бачив я у перше ізвиту гадьку (Pekias beku), гадьку селанам на шіві званій "під бугькай", де вона гніздила ся під корінем терна на мекрі. Її рбито і побішено за голову на заостреній тигці. Мала не повний метр довоти і була оживлено самшя. Другу незвичайної величини гадьку того самого роду бачив проф. Увен Верратський у херві

1870 р. Бувши зо мною і з декількома учениками дрого-
бицької гімназії на екскурсії в Нащевичах, а влас-
не в моїм батьківській домі. Проф. Вераратський опи-
сав цю екскурсію в своїй расонці „Денниці“, який він
видавав у Станиславові 1870 р. на стор. 121-123, а
як описав деталі не докладно. Поперед цього не зна-
ю, чому проф. Вераратському заохотилося надати моє
рідне село Нащевичами, коли в кождім мешатимці
міг прочитати його внаслідок карбу. В описі само-
го знайдена гадюка проф. Вераратський свідомо не
свідомо допустився багатьох недокладностей. За-
гально ми здибали на попелуванні прокумри на уна-
тлівській Брунті під лісою, що зветься „Вулька
гора“, на лісовій стеорці, що веде на т. зв. Залеви-
ці. Нас кілька учеників, що йшли переважно босо по-
решеними наперед стеоркою не бачивши гадюки, аж
проф. Вераратський, що йшов із задку, побачив її,
як лігла поперек стеорки зупинився і сказав. Він окли-
нув нас і ми збіглися до його, та спокійно змежи-
ли, як гадюка переновзла через стеорку і вповзла
під коріння шилою дубового пня, що стояв тут же
над стеоркою в лісі. За першою великою хвилю-
вля зараз друга значно менша і яркіше кра-
са і вповзла в ту саму нору. Проф. Вераратський
стояв безрадісний бачивши втеку гадюки, але учени-
ки кинувшись зараз промищувати лісця від-
кривши корінь та пробивши розбитим пенем, ко-
пачами його обчасали робити. Це треба було досить
довго, але не мало ніякого успіху, поки ученик
Теодор Савуша не виловив палика, який устро-
мив у нору і почав крутити в ній. По авній
ми побачили, як із нори почала виповзати
велика гадюка. Мою її зараз приготували
розчином уксону і за голову і витали на ле-
гед стеньки де проф. Вераратський малим прут-
ком приєднав-ся бити її по голові поки вона не
перестала шевтати. Жили гасом Савуша витал-
ив із пня меншу гадюку, що хавилура ся на
палик. Її привитали соною голосним криком,

недалеко від його помешкання у кравця Зубовича. ⁴Тий-
шовши до нього, я застав його біля отвореної скринь-
ки, в якій борушилася са, але зовсім не виділа са
зрива цієї гадюки. У просф. Вераратського не було
таким кийців, якими б можна було винести га-
дину зі скриньки і, втасувати до слюя, але він
покинув мене і велів мені рукою взяти гадю-
ку за хвіст, тільки ршмо і скоро, щоб вона
не мала часу повернути голову, і підняти її
вгору. Я не велаючи са, які хвилі зробив се і підняв
гадину вгору, так що голова її вкину хитала
са лише троха на право і на ліво, але не мо-
ла підняти са до гори. Аж тоді просф. Верарат-
ський підставив ршій під гадюку і я легко впус-
тив її до нього.

В оповіданні про цю гадюку, перед кинувши епізодом
просф. Вераратський вставив рсоне любімо не зва-
зане з оповіданем про гадюк і апроксимативно досить да-
леко від нього. З його оповідання виходить, що верта-
ючи з Научевин до Дроздобича він, зійшов в ріці Жис-
меници один примірник ніскозобниці (Petrostomus
Planeri) риби у нас досить рідкої, калежкої округу-
горотів (Cyclostoma) і тям замітної, що часто
присисує са до каміней, з відки ~~се~~ і ~~в~~ менше у мо-
ду, "ніскозобниця" або "ніскозіг" (ст. 122). Отже мн-
шму забавити в інтересі правди, що якась го-
рота з Научевин не веде через ріку Жисменицю і ні-
якої риби просф. Вераратської у своїому життєма-
бутті не зробив, а примірник риби ніскозуба (або
ніскозуба) (назва ніскозобниця, ані ніскозіг а не
кував нігде) зробив у Жисменици я сам рукою
одної неділі перед екскурсією до Научевин або по-
дій і приніс її просф. Вераратському. Та риба за-
мітна зрештою не тільки своїм круглим ротом
переміненим на савку, але також тим, що за-
місь дів по обох боках голови має по містї щок.

Не вірно зазначив просф. Веррапатський, що в лісі на за-
лісі під корою поваленого пня він знайшов примір-
ник саламандри, яку він по руськи називає, сисакай
додаючи відомість буцім то, "малюшій люді
проголосити, що са рипрка се корови". Можу по-
дати середю сеї кісенітничі нашого шановного
зоолога. Мій шкільний товариш Фридор Тасімін-
ський робив собі не раз зарплати з просф. Веррапат-
ською, подаючи йому францязистичні назви звірів а-
бо рослин за могові. Так між иними він подав йо-
му назву північно європейського птаха, що по ні-
мецьки називається са Eisvogel, а по польськи зі-
тогодек, буцім то Гойки називають його, курко-
лід, хоч у ~~буцім~~ ^{буцім} квіцині певно ніхто його не ба-
чив. Так само видумав Тасімінський назву сисак
для саламандри, яка в наших горах стригає са
росить растю. Саламандру під корою переверненого
пня знайшов також я в часі екскурсії з просф. Вер-
ратським до Урива, але знайшов не на Залісі, а
тільки на Ділу, на завісі від Пшотанович. Богато ра-
ламандр двало са мені дати літом 1906 р. на
одній горі поблизу Кут; ці воми побли до гори
було мало значити настане довшої погоди. Ср-
ху саламандру також за корою пня я стрігав ши-
чного року в Кривоївні. Могові назви для сеї рипр-
ки мені не довело са куди ніде.

В своїй рибше цитованій розвідці просф. Веррат-
ський на стор. 123 задує про горну відміну ідо-
виті гадюки, яку буцім називають "гарь". Така
назва в буцім а не був, що ж до горної гадюки то
не знаючи, чи просф. Веррапатський писав про сеї
дес докладніше зазначу тут, що мені вдало са
знайти два примірники цієї гадюки, один на
горі Ватанарці по коней села Крикви в Гуцу-
льській в р. Мабуті 1905 у супроводі др. Володимир
Гобринського. Ми здибали сю гадюку в лісі край до-
роги і вбили її там, потім др. Гобринський узяв

її з собою до Турквута, а відтам завіз до Коломиї, де
передав її до природничого кабінету пам'яток русь-
кої гімназії, що був тоді під управою др. Івана Яков-
ського. Другий примірник знайшовши ми літом 1908
р. в дубові турецького повіту. Знайшовши в лі-
сі сю корну гадку ми зробили її зриву і привезли
зриву до Львова де одначе 14 день по зробленні здохла
з голоду. Мій син Петро передав її до природничого
кабінету до руської академічної гімназії такою на
руки др. Івана Яковського. Обидва примірники кор-
ної гадки були раними. Один примірник такої ра-
ної гадки, сама незвичайної доброти (майже 70
ст) і незвичайної товстої сірої крапки знайшов я
в осени 1910р. в Криварівні на лісовій стежці. Га-
дка мала спокійно зривати ся на сонці і я сто-
яв над нею любуючися її незвичайною красою та
розписованем її аребта, поки не надійшов мій
син Андрій. Коли гадка виступила ся втікати
я придержав її одбитою ногою, а Андрій за мого
розказом згорта притиснув камерем її голову
до землі, так що з неї виступила капля кро-
ви і вона тут же розстала ся з життя. Сюга-
дину ми привезли до Львова і я передав її до при-
родничого кабінету турецького університету.
До природничого кабінету руської гімназії у Льво-
ві передав мій син Петро такою незвичайний, як
мені здається, випадок зривка гадки, що в дубо-
ві ввечерю влетів до ляжки у каміній кімнаті
на похвистві. Досі я знав у нас два роди то-
го зривка: звичайний горночовтний і значно три-
кутний і більший горний. Цей третій наймен-
ший і дрібний і має колір хеколадовий.

Коли мова про зривків, то гадку тут, що 1871
р., бувши ще учеником соробницької гімназії я
знав на дубовім лісі в лісі Петиторри коло Дро-
вобича незвичайно великого і гарного зривка з ро-

У до сего варту годати, що в р. 1885
я бачив у дигрові край ріса над селом
первою радурю, яка звисувалася
швидко через мориня очина зараз
сховалася в моху. Подібну первою
радурю бачив а також у Криворів-
ні де сідь літ низнійше, як у рора-
челанудне в іг церемонія поперек
стєржи лізна у сусідній ороноу.
В обох разях я не мав можности ані
задержати, ані вбити цих радурок
і ніяк познати тільки темнотер-
тору, немов ніяку краску їх ~~а~~
а також те, що обидва рази се були
самі гобаси не більше як 40-50
центиметрів.

ду т. зв. Rosenkäfer, забілюшки майже такого, як
т. зв. Kaffeekäfer, і передав його проф. Веррат-
ському. З селі Хушні повітківського повіту літом
1895 р. у таломній основній ліску я бачив вели-
ке множество рогувак крім т. зв. чор. Junikäfer,
подібного до маювого рунця, але значно більшого
і з більшим поперечним гачком на крилах. Хи-
лого, розуміють ся, які одного такого рунця я ще
не бачив. Зрештою літом у Цуларна Борнів-
ського повіту ми в половині липня зустріли
там уже значне число великих рогарів (Horn-
käfer), які вечерали літати довкола дерев.
До рибної справки сажної Гамбінки додаю ще, що
в обох місцях у наших горах, а власне в Вельдзір
Гамбінського повіту і в Дидрові мені довелося зна-
йти рибу з рогу кручоротих, подібного до Petromyzon
Planeri, але значно токуватіше в обох довжині
і білого рожевої крапки. Вони живуть в мілкій воді
на широкій річці, досить глибоко під його поверх-
нею, розуміють ся, в місцях покритих водю.
В Вельдзірі я пробував її істнувати під камі-
нами, а потім в Дидрові під камінами, коли
ставили коло на нісок і загрузили в воду майже
по коліна, а потім під нігом камінів вони досить
екстремно тиснули мов під зімненою шкаркою. Ві-
хувши обома руками в те місце і надіраючи
повну пригорщу ніску я разом із ними виліз
на беріг також ту рибу, яка одразу зараз
вискобнулася за кризо пальці і впаде на рідкий
нісок, де я ми її зловити. В Дидрові я тільки
раз побачив її розгризати руками кути каму-
левою ніску при самому краю води, пори вона за-
раз узеє за губи у ніску. Примірник Petromyzon
Planeri такий рідкий як у Жисльєнці біля дрого-
бура а зловив 1898 р. в Каласдорфі у Верратному втра-
ю, і магі має нагоду кумати його значне масо.

До орнітологічної справи додам ще ось які спо-
стерженя: На своїй пам'яті, але ще в думці
молодість моїх днів, деє у першій половині 60-их
років селянин Станіск в Гусятині на татун-
ній стові застрілює лебедя. В той же Уна-
турна над рікою, ~~у той же~~ в місці де сходять
са річки Гесенючка звана Шум, і Нагуївська звана
Бор - се місце називає са Лазу, - а барив одного
року в осени гаданою вже нібито європей-
ського пташка, звакою по польськи zimorodek,
що визначаєть са незвичайно гарною рилою кра-
кою. Над рікою Єврієм біля Дуліб а барив ^{літній} 1875 р.
кілька білих рибочовиб, погідна до ластівк
місткі далеко більша, що не настільки ітна-
м над Лозов.

За кілька прицинок до звіраої справі. В р. 1880 або
81 на укатинській брукці під горою на дорозі,
що від коринни заліса веде до Укати а барив
зобий білого звірика великості кукиці, але
спримою погідною до ластів, аке ішов поперек
дорозі і узеє у лісі. Догадує са, що се був горно-
стай. В той же рокає побіла са біла в Нагу-
євичка біла ворона, ака зобий рас літала по
селі і яку а також барив, ~~нагуєвич~~

Лвів уя 16 червня 1911.